

Dengang for 50 år siden

Historien om, hvordan de danske medicinstuderende dannede deres egen selvstændige fagforening, er tæt forbundet med den store polioepidemi, der ramte 3000 danskere i løbet af få uger i efteråret 1952.

Der blev stor brug for de lægestuderendes indsats - de sad i døgndrift og ventilerede de mange patienter, der havde respirationslammelser. Bagefter blev indsatsen grundlaget for, at de studerende kunne få faste vagter tidligt i studiet - men de var nødt til at danne en fagforening for at sikre en ordentlig løn og gode arbejdsforhold.

Og det lykkedes, hvilket FADL nu kan fejre med sit 50 års jubilæum.

- Vi i København vidste godt, hvor vigtige vi kunne være på sygehusene. Det havde polioepidemien vist med al ønskelig tydelighed.

Sådan siger pensioneret overlæge, gynækolog Jørgen Falck-Larsen her i foråret 2004 - et halvt århundrede efter at han var en af pionererne i dannelsen af verdens første og eneste rene studenterfagforening.

Historien om, hvordan de lægestuderende blev indkaldt til at hjælpe på hovedstadens Blegdamshospital i september 1952 og nogle heftige uger frem på grund af den store polioepidemi, er fortalt før. Men den er værd at mindes igen, fordi det var en helt speciel situation for alle implicerede parter. Først og fremmest for patienterne, som har været mærket af deres sygdom hele livet. Men også for hele den danske lægestand herunder ikke mindst de medicinstude-

rende, der kom til at indtage en helterolle.

Epidemien blev den første, afgørende byggesten til deres faglige organisering i Foreningen af Danske Lægestuderende, FADL, som siden 1954 har sikret gode lønninger, ordnede arbejdsforhold og mange medlemsfordele.

Akut behov

Blegdamshospitalet lå hvor Panum Institutet ligger i dag. Her blev i den første uge af september 1952 indlagt ikke mindre end 335 personer med akut poliomyelitis –også kendt som børnelammelse. I de følgende uger nåede tallet op på næsten 3000 børn og unge. Heraf skulle halvdelen have hjælp til at trække vejret på grund af livstruende lammelser af deres respirationsmuskulatur.

Det var her, de lægestuderende kom ind.

Chefen for Epidemifdelingen, professor H.C.A. Lassen greb situationen an på en

usædvanlig og ikke før set måde. Patienter, der ikke kunne ånde selv, blev tracheotomeret og derefter ventileret manuelt. Men der var ikke læger nok i det nye speciale anæstesi til at holde ventilationen af patienterne i gang. Professoren henvendte sig derfor til Medicinerrådet, som rekrutterede et stort antal medicinske studenter. Efter et lynkursus kunne de klare opgaven, der gik ud på, at hver respirationslammet patient blev passet af et hold på fire studerende døgnet igennem. De første ventilatørhold så hermed dagens lys. Mens epidemien var værst, var godt og vel 700 studerende i gang, og i alt deltog mellem 1200 og 1300 lægestuderende i det vigtige arbejde på Blegdamshospitalet.

- Det var selvfølgelig utrolig lærerigt. Ellers havde man som studerende ikke sat sine ben på et hospital de første to-tre år. Men her havde vi en klar opgave og var meget aktive i behandlingen. Vi fik et

◀ *Ittflaskerne dominerer overalt, de hober sig op paa Gangene. Midt imellem dem fordeler den 23-aarige stud. med. Jens Jensen Holm Vagterne. Hans Stab er fra venstre: Poul Overgaard Petersen, 19 Aar, Anne Lind, 18, Klaus Volmond, 23, Kirsten Hart, 19, og Niels Lersøe Jensen, 22. Der bruges alene paa Blegdamshospitalet 300 Ittflasker om Dagen.*

Af: Lissen Jacobsen
Billederne er fra Billed BLadet 1952

ansvar og var ikke blot tilskuere, mindes Jørgen Falck-Larsen. Indsatsen under polioepidemien gjorde det soleklart for de unge medicinere, at de kunne være en vigtig arbejdskraft og yde en kvalificeret indsats allerede på første del af studiet. Sygehusejerne var blevet glade for deres arbejdskraft - men havde ikke lyst til at betale alt for meget for den. Der måtte gøres noget!

Organisering nødvendig

De lægestuderende havde allerede siden 1940'erne haft mulighed for at vikariere for de yngre læger på sygehusene - men kun i de sidste to-tre år af studietiden. Der var fastsat nogle ensidige regler for aflønning af studentervikarerne. Almindelig praksis var, at de fik ca. 3/4 af lønnen for en læge på første år efter turnus. Det fremgik af kommentarerne til Foreningen af Yngre Lægers overenskomst anno 1946.

Da de yngre læger skulle forhandle overenskomster i 1953, indførte man tre nye vagtklasser. Vagt-klasse I, II og III, der tog hensyn til belastningen på de forskellige vagter. Vagt-klasse I var de mest belastede vagter og III de mindst belastede. Foreningen af Yngre Læger lovede at varetage studenternes sag. De havde jo ikke selv en organisation. - Foreningen af Yngre Læger støttede os officielt og moralsk set, men de var også irriterede på os. De var selv hårdt spændt for, mindes Jørgen Falck-Larsen. - Og Foreningen af Yngre Læger kunne alligevel ikke rigtig forhandle på vores vegne, fordi vi ikke var medlemmer af

foreningen. Da sygehusene så valgte kun at tilbyde at betale de studerende 75% af lægelønnen i vagtklasse III, vakte det stor harme. Ikke mindst fordi en stor del af vikariatene foregik på de mest belastede afdelinger, som for lægerne nu var takseret til vagtklasse I. De studerende

ville i realiteten kun få det, der svarede til 60% af lægelønnen. Medicinerrådet var klar over, at der måtte gøres noget. Lægemanglen var ved at udvikle sig, og studentervikarerne kunne ikke undværes!

Man ønskede at presse sygehusene til at give dem en overenskomst, der skulle sikre en ordentlig løn. Medicinerrådet tog kontakt til sygehusenes forhandlere og fik et møde sat i stand. Men erfaringen med organisationspolitik og med at have deltaget i opbygningen af den internationale medicinerforening, IMCC - International Medical Cooperation Committee i 1950 hjalp ikke de unge - sygehusene ville ikke slutte en overenskomst med dem.

- Vi måtte simpelt hen tage hjem og lave en fagforening og helst en der var landsdækkende. Alle de aktive medicinerorganisationer i København gik nu sammen om opgaven og var enige om at danne en slagkraftig forening. Jørgen Falck-Larsen tidligere fortalt om FADLs fødsel sådan her:

Fra STUD MED april 1954:

"Gennem mange og lange drøftelser nåede man frem til den tanke, at foreningen måtte bygges op som en hovedforening med to mere eller mindre selvstændige kredsforeninger i Århus og København" (...) "Da man var nået så langt, mente man, at det var ønskeligt at undersøge, om man i videre kredse fandt det rimeligt, at FADL blev oprettet. Derfor blev indmeldelseslisterne til stiftelses-

foreningen sendt rundt, og det blev besluttet, at hvis mere end 150 skrev sig på, så ville man fortsætte med planerne. Hvis dette ikke var tilfældet, så skulle de opgives. Der kom ca. 400 underskrifter, et faktum som styrker os i troen på, at vore kammerater står bag os, og at der er behov for en sådan forening.

Vi indkalder derfor til et stiftelsesmøde 28. april kl. 20 præcis i Anatomisk Institut, hvor lovene for FADL vil blive diskuteret og forhåbentlig vedtaget, således at foreningen snarest kan begynde sit virke. Det haster, hvis vi skal stå velforbereget til lønforhandlingerne!"

Godt fra start

Næsten 300 medicinere mødte op, og en midlertidig bestyrelse blev nedsat til at føre den nye fagforening gennem sommeren. Der blev også nedsat en komité til at gennemarbejde de midlertidige love, som så kunne blive vedtaget på den første ordinære generalforsamlingen i efteråret. Jørgen Falck-Larsen kom med i denne første bestyrelse, og som formand valgtes Jørgen Worm Petersen. Året efter blev Jørgen Falck-Larsen formand, først i Københavns Kredsforening og siden for Hovedforeningen. Men kun i 1955. Som han siger:

- Man holder ikke længe som formand, når man skal passe sit studie. Og den konflikt, vi kom ind i, var heldagsarbejde i lang tid. Man gør en meget intens indsats over kort tid. Senere blev Jørgen Falck-Larsen formand for Foreningen af Yngre Læger, i perioden 1968-69, hvor han deltog i en konflikt der omhandlede flere professorater på institutterne.

"Samtidig var det klart, at det ikke ville nytte at danne denne forening for København alene, hvorfor man satte sig i forbindelse med nogle århusmedicinere, som gik ind for sagen, og som siden har arbejdet med sagen i Århus".

Så samme dag som det stiftende møde i København, den 28. april 1954 - blev der også afholdt et møde i Århus, og fra København havde man udsendt to begejstrede medlemmer af stiftelseskomiteen.

Det blev en dundrende fiasko. Der var ingen interesse for sagen i Århus. De københavnske udsendinge blev sendt hjem med uforrettet sag og beklagede sig over, at de århusianske studenter ikke havde forstået de simpleste argumenter!

- Miljøet i Århus var helt anderledes. Det var mindre, og de studerende boede i Universitetsparken og havde et godt sammenhold, hvor vi i København var spredt ud over hele byen. Men de skulle jo helst med, for tænk, hvis vi fik en

Jørgen Worm-Petersen
FADLs første formand

Jørgen Falck Larsen
FADLs anden formand

konflikt, husker Jørgen Falck-Larsen tilbage.

I oktobernummeret af STUD MED, 1954 kan man på lederplads under overskriften "Status" læse:

"Gennem velvilje fra Store Nordiske Videnskabs Boghandel opnåede vi at udbrede kendskabet til FADL til russerne. Den service og de fordele, som foreningen har kunnet byde disse, har bevirket en meget stor tilgang af russer til foreningen. De ældre og yngre medicinere, som allerede kender de medicinske studiers alvor, har sluttet forbavsede trofast op om FADLs idé, hvad der har manifesteret sig ved, at foreløbig godt 900 medicinere er medlemmer, skønt bestyrelsen må tilstå, at udbredelsen af kendskabet til foreningen har været

overordentlig mangelfuld, hvad angår en række årgange af medicinere...." og senere: "Foreningen har overtaget og rekonstrueret kittelservicen således, at den er blevet endnu mere fordelagtig. Man har organiseret en udlejning af pandespejle for 3 kroner pr. semester, idet vi har opnået en fordelagtig aftale med Simonsen & Weel. Studenternes udgift på 25-30 kroner til pandespejl, som kun anvendes ét semester for senere i livet at blive erstattet med lygte, var en iøjnefaldende urimelighed".

De håndgribelige medlemsfordele kom hurtigt til!

I samme nummer står i et referat fra lovkomiteen om århusianernes manglende lyst til at organisere sig: *"Årsagerne hertil er efter vort skøn meget nærlig-*

gende. Dels møder man ethvert københavner-initiativ med en god portion jysk skepsis, dels er medicinerproblemer så nye i Århus, at man endnu er ukendt med sådanne. I øvrigt er det en kendsgerning, at der i organisationsspørgsmål hersker en endnu større sløvhed i Århus end her". ...

Århus-komiteen fra København havde udarbejdet to sæt vedtægter til fremlægning for århusianerne. Dels et sæt vedtægter for en kredsforening under en fælles hovedforening med København, dels et sæt vedtægter for en rent repræsentativ forening, der, som man sagde i København, ikke ville være til nogen nytte. Dernæst udarbejdede de to komiteer et sæt endelige love, som byggede på dem, der var foreslået ved stiftelsesmødet i april i København. Da de blev forelagt på et møde i Århus, stemte kun fire for oprettelsen af foreningen - og man besluttede at se tiden an!

◀ **"Jeg tog Studentereksamen i Foraaret og læser nu til Kantussen," siger den 19-årige Anse Andersen. Hun kan ikke flytte Øjnene fra sin sovende Patient. Brystkassen bevæger sig rytmisk i Takt med hendes Haand, der ved Hjælp af en rød Gummiblære pumper Ilten ned i Lungerne. Det er svært at holde sig vaagen i otte Timer til det monotone Arbejde.**

I novemberudgaven af STUD MED 1954 står der under overskriften "Så kom vi så langt": "(Men) Nu skal FADL bruges! Og det først og fremmest til at sikre de medicinske studerende rimelige arbejds- og lønvilkår i de stillinger, som de besætter i kraft af deres uddannelse (lægevikariater, ventilationsarbejde, laboratoriearbejde, demonstratores etc.)" "Et vikarudvalg er nedsat, og det vil allerede en uge efter, at repræsentantskabet er valgt, forelægge dette et udkast til en overenskomst med sygehuse....." og lidt senere: "De 22 medicinere og deres 22 suppleanter

◀ **Hvert 50. Minut afløser de unge hinanden i 10 Minutter, der i Reglen bruges til en Mundfuld frisk Luft og en Smøg. Her nyder fra venstre Johannes Hansen, 18, Kirsten Kaiberg, 20, og den 21-aarige Borgeskov Natteluften mellem de mange, store Iltflasker.**

skulle kunne være tilstrækkelige til at sikre, at alle væsentlige synspunkter blandt medlemmerne er repræsenteret, hvis blot alle medlemmerne vil hjælpe med til at stille de rigtige folk op - og få dem valgt".

Det første repræsentantskab er valgt, og kan oplyse, at FADL nu har 1.400 betalende medlemmer - hvilket er flere end antallet af indregistrerede medicinstuderende! Dette skyldtes at ikke alle endnu havde fornyet deres årskort til universitetet.

Fra januar 1955 er Jørgen Falck-Larsen formand, og han vil nu kæmpe hårdt for at få Århus med.

- Jeg havde gode forbindelser i Århus via mit arbejde i IMCC - på det område var der fint samarbejde mellem studenterpolitikerne i Århus og København. Jeg havde været leder på en dissektionstur til Strassbourg. Som en anden handelsrejsende tog jeg natbåden til Århus og holdt møde med Medicinerådets formand, Johanne Petersen, der straks støttede mig kraftigt. Efter et større

propagandafremstød med 800 breve direkte til de studerende i Århus, skete der det, at en modbevægelse opstod - én studerende, der ville oprette en lokal forening udenom København! Pludselig blev FADL et hot emne, og på et møde den 28. marts 1955 blev "selvstændighedsfolkene" overbevist om det fornuftige i at have en fælles organisation. Således blev Århus Kredsforening dannet en dag før det egentlige FADL-møde var planlagt", fortæller Jørgen Falck-Larsen.

FADL blev nu reorganiseret med to kredsforeninger og en hovedforening. Jørgen Falck-Larsen blev formand for hovedforeningens bestyrelse, og Erik Fangel Poulsen overtog posten som formand for kredsforeningen i København.

"Velkommen Århus! Endelig kom de med på den anden side af Kattegat", stod det at læse i STUD MED i april 1955".

Blokaden starter

Siden polioepidemien var der skaffet aftaler med hensyn til arbejde som faste

vagter og ventilatører, mens sygehusene stadig afviste aftaler om vikariater i lægestillingerne. Men nu, hvor Århus er med, skal sygehusforeningen tvinges ind i realitetsforhandlinger.

FADL varsler blokade fra 1. september 1955!

Datoen for blokaden er omhyggeligt valgt - de studerende skal nå at tjene penge i sommervikariatene, før de nødvendigvis må sige nej til arbejde. Nogle sygehuse i provinsen, hvor en blokade vil have en kraftig effekt, tilbyder en bedre vikarløn, da der ikke foreligger en fast aftale - men de bliver banket på plads af Sygehusforeningen.

Efter en bekymret sommer modtager FADL først den 20. august en indbydelse til møde den 9. september. FADL meddeler, at man ikke agter at udskyde blokaden den 1. september, så mødedatoen bliver fremrykket til den 26. august. På mødet afvises dog alle FADLs krav. Nu træder Foreningen af Yngre Lægers formand, William Pagh Sperling, ind på scenen. Ikke for studenternes

◀ **Jørgen Falck Larsen er i dag pensioneret overlæge i Gynækologi**

overenskomsts skyld, men for at sikre deres arbejdskraft på sygehusene. Ellers vil de yngre læger få helt urimelige arbejdsforhold. Et møde på Grønningen, hvor Sygehusforeningens formand, Poul Stockholm, har sit kontor, bliver arrange-

ret. Det ender med, at Poul Stockholm rasende råber, mens et tordennejr også buldrer og brager udenfor, at "vi har jo spildt vores tid og siddet her til ingen verdens nytte!"

Dette vredesudbrud mindsker den ærefrygt, de studerende har haft for modstanderen - og få dage efter træder blokaden i kraft. Den er effektiv fra første dag og støttes af alle de yngre læger. Efter to måneders blokade får FADL endelig sygehusene til forhandlingsbordet den 5. november 1955. Her vandt FADL sin første anerkendelse som en forhandlingsberettiget organisation - og fik en lægevikaroverenskomst, der varede helt frem til efteråret 1982. Overenskomsten gav 3/4 af en nyuddanned læges grundløn samt vagttillæg i den pågældende vagtklasse foruden ekstra tillæg for studerende, der var over

halvvejs i studiet eller sammenlagt har haft vikariat i mere end seks måneder. - Alt det kan man læse i STUD MED fra december 1955. Der står også at Erik Fangel Poulsen og jeg er trådt ud af bestyrelsen for at kaste os over eksamenslæsningen, fortæller Jørgen Falck-Larsen nu 50 år senere efter en lang, flot karriere.

Det kan man vel også godt tillade sig at sige, at FADL har haft. En karriere, der har haft stor betydning for tusindvis af lægestuderende gennem de første 50 år og uden tvivl for mange flere i det næste halve århundrede.

◀ **Poul er 9 Aar og nu saa rask, at han kan aande uden Hjælp. Endnu har Lægerne dog ikke turdet fjerne Røret i Halsen. Henry Ravn, 23, holder Vagt ved Sengen og glæder sig over, at de lange Timer, hvor han har maattet pumpe, nu er blevet afløst af Leg.**